

Artykuły

Ewelina Konieczna

Uniwersytet Śląski, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji

Festiwale i przeglądy filmowe jako cel turystyki kulturowej

Słowa kluczowe: festiwal filmowy, turystyka kulturowa, turystyka festiwalowo- filmowa

Streszczenie

Celem rozważań zawartych w artykule jest poznanie i opisanie roli festiwali oraz przeglądów filmowych w rozwoju turystyki kulturowej w sektorze turystyki kultury współczesnej i turystyki dziedzictwa kulturowego. Badania skupiają się na zagadnieniu festiwali i przeglądów filmowych jako jednej z form turystyki kulturowej oraz turystyki imprez i wydarzeń kulturalnych. Dociekania badawcze dotyczą również kulturowego i społecznego znaczenia festiwali filmowych. Wiele polskich festiwali filmowych jest usytuowanych w miastach posiadających bogatą historię, ciekawą architekturę zaliczaną do dziedzictwa kulturowego, dlatego są one atrakcyjnym celem turystyki kulturowej. W czasie trwania festiwalu uczestnicy mają możliwość uczestniczenia w seansach filmowych, spotkania z innymi wytworami kultury współczesnej, a także z obiektami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe miasta, regionu i kraju. Prezentowane zagadnienia zostały zilustrowane przykładem odbywającego się w Cieszynie i Czeskim Cieszynie Przeglądu Filmowego „Kino na Granicy”.

Wprowadzenie

Ostatnie dwie dekady przyniosły znaczące zmiany w postrzeganiu i odbiorze filmu, który wykroczył poza tradycyjne przestrzenie i przyzwyczajenia odbiorcze. Mimo dynamicznego rozwoju technologii i nowych mediów kino nie straciło swej pozycji i pozostało ważnym współczesnym medium. Jego status jest jednak zależny od mediów cyfrowych, kiedyś to kino inspirowało inne media dzisiaj natomiast z nich czerpie, wchodząc z nimi w różnorodne interakcje. „Kino” i „film” przez lata były traktowane jako synonimy, dzisiaj kino nie stanowi już dominującego modelu komunikowania się widza z dziełem filmowym, kontakt z filmem zapewniają telewizja, Internet, płyty DVD, Blu-ray. Film „w coraz mniejszym stopniu ‘przynależy’ do kina, które staje się raczej ‘odświętnym’ albo po prostu wyjątkowym miejscem oglądania filmu – na tyle nietypowym, że wizyta w nim może mieć raczej charakter pretekstu do spotkania towarzyskiego niż działania skoncentrowanego na odbiorze obrazu” [Filiciak 2013, ss.80-81]. Kino stało się elementem pejzażu miejskiego w rozumieniu instytucjonalnym i społecznym. Obecnie kina to w głównej mierze wielosalowe centra rozrywki, prezentujące tzw. repertuar komercyjny; istnieją również kina studyjne (art. housy) wyświetlające wartościowe filmy zwane też „ambitnymi”, „niszowymi” czy „artystycznymi”. W kinach studyjnych publiczność ma możliwość zobaczyć dzieła kinematografii narodowych oraz filmy wcześniej prezentowane na różnorodnych festiwalach, przeglądach i retrospektywach filmowych.

Festiwale, przeglądy i retrospektywy filmowe stały się w ostatnich latach popularną formą uczestnictwa w kulturze. Wydarzenia te nie ograniczają swej propozycji repertuarowej wyłącznie do prezentacji filmów, w czasie ich trwania równolegle odbywają się wystawy sztuki, koncerty muzyczne, warsztaty, dyskusje, spotkania z twórcami. Uczestnictwo w tego typu imprezach silnie związane jest z wielowymiarowością podróży i może stanowić interesującą formę turystyki kulturowej. W kontekście festiwalu filmowego podróż staje się

projektem edukacyjnym, a opuszczenie miejsca zamieszkania okazją do spotkania innych ludzi i terytoriów. Podróż skłania człowieka do poszukiwań i przemiany, pozwala oderwać się od codzienności, sprzyja obserwacji, ułatwia rozumienie innych, wyzwala wyobraźnię, wrażliwość i fantazję [Czerniawska, 2007, ss.146-149]. Celem podróży do festiwalowego miejsca może być również potrzeba kontaktu z dziedzictwem kulturowym miasta, regionu lub kraju, zwiedzanie zabytków oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie.

W Polsce rozwój festiwali filmowych oraz turystyki kulturowej nastąpił w podobnym okresie – po przemianach ustrojowych w latach 90. XX wieku. W ostatnich latach badania nad festiwalami filmowymi (*Film Festival Studies*) stanowią nową, rozwijającą się dziedzinę badań filmoznawczych i medioznawczych, którymi zajmuje się między innymi zespół naukowców z University of St. Andrews w Szkocji. Omówienia czołowych światowych festiwali oraz festiwali lokalnych i ich miejsca w przestrzeni społeczno-polityczno-kulturowej można znaleźć między innymi w opracowaniu Marijke de Valck, *Film Festivals: From European Geopolitics to Global Cinephilia* - pierwszej anglojęzycznej naukowej monografii poświęconej fenomenowi festiwali filmowych¹ oraz w książce autorstwa Cindy H. Wong, *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen* [Wong, 2011]. Natomiast Dina Iordanowa wraz ze współpracownikami z St. Andrews Film Studies opracowała cztery tomy *Film Festivals Yearbook* ².

W polskim piśmiennictwie tematyka festiwali i przeglądów filmowych jest słabo opracowana. Zazwyczaj stanowią one przedmiot zainteresowania krytyków filmowych, którzy relacjonują przebieg i repertuar międzynarodowych oraz krajowych festiwali filmowych. Nieliczne są natomiast opracowania naukowe dotyczące tego zagadnienia³, które niewątpliwie wymaga pogłębionych badań, również z perspektywy turystyki kulturowej. Źródłem informacji i wiedzy o festiwalach oraz ich repertuarze są czasopisma branżowe takie jak „Kino” (miesięcznik poświęcony twórczości i edukacji filmowej) czy „Magazyn Filmowy SPF” (pismo Stowarzyszenia Filmowców Polskich), portale internetowe (np. www.stopklatka.pl, www.polska.pl⁴, portal Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej⁵) oraz prasa lokalna (w formie tradycyjnej i internetowej), która promuje imprezy filmowe odbywające się w regionie. Brakuje jednak szerszej refleksji kulturoznawczej czy socjologicznej omawiającej festiwale z wykorzystaniem narzędzi badawczych swoistych dla tych dyscyplin. Popularność i ciągle zwiększająca się liczba festiwali filmowych jest kulturowo-społecznym oraz turystycznym fenomenem i jako taki wymaga pogłębionego namysłu.

W ostatnim czasie w ramach badań nad turystyką pojawiły się na świecie publikacje poświęcone festiwalom kulturalnym, w tym również festiwalom filmowym. Autorzy opracowań o tej tematyce podkreślają przede wszystkim znaczenie festiwali filmowych w globalnym rozwoju ekonomicznym, społecznym i kulturowym oraz ich znaczenie w tworzeniu kapitału społecznego i kulturowego miasta. Współczesne festiwale filmowe

1 Marijke de Valck, *Film Festivals: From European Geopolitics to Global Cinephilia*, Amsterdam University Press 2007.

2 Dina Iordanowa, R.Rhyne, *Film Festival Yearbook 1: The Festival Circuit*, St Andrews Film Studies, 2009; Dina Iordanowa, L.Torchin, *Film Festival Yearbook 2: Film Festivals and Imagined Communities*, St Andrews Film Studies, 2010; D.Iordanowa, R.Cheung, *Film Festival Yearbook 3: Film Festivals in Asia*, Saint Andrews Film Studies, 2011; Dina Iordanowa, R.Cheung, *Film Festival Yearbook 4: Film Festivals and Activism* Saint Andrews Film Studies, 2012.

3 Tematyce festiwali filmowych w ujęciu filmoznawczym i kulturoznawczym poświęcony jest jeden z numerów czasopisma „EKRAŃY” Zob. m.in. P. Czerkawski, *Eliade jeździłby na festiwalu*; J. Płażewski, *W bunkrze na lazurowym wybrzeżu*; M Adamczyk, *Poker czy msza? O festiwalu filmowym jako instytucji społecznej*, „EKRAŃY”, nr 3-4/2013.

4 Portal niestety nie jest aktualizowany. Zob. Międzynarodowe Festiwale Filmowe w Polsce. www.polska.pl/miedzynarodowe,festiwale,filmowe,w,polsce,7837.html [dostęp dnia: 14.07.2014]

5 Zob. Festiwalowa mapa Polski 2014. Wybrane festiwale filmowe. www.pisf.pl/files/dokumenty/rozne/mapa_2014_export_4.pdf [dostęp dnia: 14.07.2014]

wpisują się w działania o charakterze promocyjnym i wizerunkowym, bowiem kampania reklamowa festiwalu zapewnia nie tylko nagłośnienie wydarzenia, ale przyczynia się w dużej mierze do promocji miasta. Filmowe festiwale zazwyczaj utożsamiane są z miastami, w których się odbywają, w ten sposób powstaje marka festiwalu i jednocześnie marka miasta-organizatora (*place branding, city branding*)⁶.

W 2004 roku zostały przeprowadzone badania wśród uczestników Festiwalu Filmowego Era Nowe Horyzonty, odbywającego się w tamtym okresie w Cieszynie. Próba badawcza obejmowała 524 osoby. Badania miały na celu poznanie odbiorcy sztuki filmowej, zdobycie wiedzy o kulturze filmowej i uwarunkowaniach uczestnictwa w niej wybranej zbiorowości społecznej, którą tworzyła publiczność festiwalu filmowego. Przedmiot badań stanowiły opinie, postawy, zachowania określające doświadczenie filmowe, wiedzę filmową i system wartości publiczności festiwalowej, dotyczący sztuki filmowej. Głównym celem badań było sprawdzenie stopnia i zakresu kontaktu z kulturą filmową wybranej grupy odbiorców oraz ich przygotowania do uczestnictwa w kulturze filmowej. Podstawowy problem badawczy stanowiła rola i znaczenie różnych form uczestnictwa w kulturze filmowej: edukacji filmowej, doświadczenie filmowego oraz udziału w festiwalach filmowych - w procesie kulturyzacji jednostki. Badania jakościowe miały na celu między innymi sprawdzenie, czy uczestnictwo w festiwalu filmowym zależy od kulturyzacji jednostki oraz w jakim stopniu tę kulturyzację wspomaga, a także, czy udział w festiwalu filmowym polega głównie na zewnętrznych formach zachowań przypisanych do instytucji kulturalnych (np. tzw. „chodzenie do kina”), czy jest także przejawem świadomego poszukiwania i przyswajania wartości [Konieczna, Dziadzia 2004].

Uzyskane wyniki badań wskazały na rolę, jaką w procesie wrastania w obszar kultury filmowej odgrywa edukacja filmowa, przyjmowane zachowania i wyznawane wartości oraz poziom wykształcenia badanej grupy. Potwierdzona została teza o roli festiwalu filmowego – miejsca świadomego poszukiwania wartości i wzbogacania siebie poprzez kontakt ze sztuką filmową. Wyniki badań pokazały, że zainteresowanie kulturą filmową jest uwarunkowane zarówno posiadaną wiedzą, doświadczeniem filmowym, jak i aktywnym udziałem w kulturze. Badania dotyczyły także źródeł i inspiracji zainteresowania sztuką filmową, kategorii jakie warunkują dobór repertuaru filmowego oraz źródeł wiedzy o filmie uczestników festiwalu. Uzyskane wyniki potwierdziły dominującą rolę mediów masowych jako źródła informacji oraz wpływ osób z najbliższego otoczenia (grupa towarzyska, rówieśnicza) na kształtowanie się gustów, postaw, internalizację określonych wartości oraz na preferencje odbiorcze badanych. Badania ukazały marginalną rolę szkolnej edukacji filmowej, jako czynnika warunkującego uczestnictwo w kulturze filmowej. Rolę edukacyjną przejęły media, za pośrednictwem których zdobywa się i poszerza swą wiedzę w zakresie filmu [Konieczna, Dziadzia 2004, ss.73-74].

⁶Zob. m.in.: William Cunningham Bissell, *When the Film Festival Comes to (Down)Town: Transnational Circuits, Tourism, and the Urban Economy of Images. Global Downtowns*. Eds. Marina Peterson, and Gary W. McDonogh. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press. 2012, pp. 160–185; Diane Burgess, *Bridging the Gap: Film Festival Governance, Public Partners and the 'Vexing' Problem of Film Distribution*. „Canadian Journal of Film Studies”/ „Revue Canadienne d'Études Cinématographiques” 21:1, 2012; Warwick Frost, *Projecting an Image: Film-Induced Festivals in the American West*. „Event Management” 12:2, 2009, pp. 95–103; Janet Harbord, *Film Festivals: Media Events and the Spaces of Flow*. „Film Cultures”. London: Sage. 2002 pp. 59–75; Can-Seng Ooi, and Jesper Strandgaard Pedersen, *City Branding and Film Festivals: Re-Evaluating Stakeholder's Relations*. „Place Branding and Public Diplomacy” ,6:4 2010: 316–332.

Turystyka festiwalowo-filmowa jako specjalistyczna forma turystyki kulturowej – zagadnienia teoretyczne

Istnieje wiele definicji turystyki kulturowej, które zostały zebrane i skategoryzowane przez Armina Mikosa von Rohrscheidta [Mikos von Rohrscheidt 2008] oraz Karolinę Buczkowską [Buczkowska 2008]. Klasyfikacja różnych form turystyki kulturowej dokonana przez A. Mikosa von Rohrscheidta nie obejmuje turystyki filmowej, którą ze względu na jej wielkoobszarowość stosunkowo trudno jest przyporządkować do jednej tylko kategorii. Turystyka filmowa (festiwalowo-filmowa) mogłaby zostać uwzględniona w obszarze turystyki kultury wysokiej jako doświadczanie sztuki filmowej, nie byłoby również błędem umiejscowienie jej w dziale turystyki edukacyjnej ze względu na niewątpliwie edukacyjny walor festiwali filmowych. Również mogłaby zostać uznana za rodzaj powszechnej turystyki kulturowej ze wskazaniem na turystykę hobbystyczną [Mikos von Rohrscheidt 2008, s.52], jako że wielu uczestników festiwali to prawdziwi kinofile, kolekcjonerzy obejrzanych filmów, „zaliczonych” festiwali oraz posiadacze niezliczonych ilości filmów na płytach DVD lub kasetach VHS, których kolekcjonowanie staje się znowu popularne.

Kiedy dokonuje się przeglądu rodzajów turystyki kulturowej zaproponowanych przez A. Mikosa von Rohrscheidta wydaje się, że turystyka filmowa mogłaby zostać usytuowana w obszarze turystyki imprez, gdzie znalazły swoje miejsce wydarzenia muzyczne, teatralne czy wydarzenia związane ze sztuką, a zabrakło wydarzeń filmowych [Mikos von Rohrscheidt 2008, s.75]. Wśród wybranych form turystyki kulturowej scharakteryzowanych przez K. Buczkowską w wyszczególnionym obszarze turystyki imprez i wydarzeń kulturalnych (*event tourism*) można odnaleźć zarówno wydarzenia filmowe, kinowe jak i festiwalowe. Autorka wyodrębnia specjalizacje w obszarze turystyki imprez i wydarzeń kulturalnych, wskazując między innymi na turystykę kinową/ filmową oraz festiwalową [Buczkowska 2008, ss. 48-49].

Niektórzy autorzy łączą turystykę filmową (*film tourism, movie tourism*) z turystyką literacką. Andrzej Stasiak do turystyki filmowej zalicza podróże turystyczne śladami gwiazd filmu i ich dzieł. Autor wyróżnia w jej obrębie, analogicznie do turystyki literackiej, turystykę biograficzną (zwiedzanie: muzeów biograficznych gwiazd filmowych, reżyserów, operatorów filmowych i miejsc z nimi związanych, udział w festiwalach filmowych, spotkaniach z idolami) oraz turystykę fikcji filmowej (odwiedzanie plenerów filmowych i telewizyjnych, udział w plenerowych inscenizacjach, spektaklach teatralnych, warsztatach filmowych, plenerowe projekcje filmowe, odwiedzanie filmowych parków rozrywki, podróżowanie szlakami bohaterów filmowych) [Stasiak 2009, s.225].

Na potrzeby tego opracowania pojęciem turystyki kulturowej w zakresie udziału w festiwalu filmowym można objąć podróże indywidualne, podczas których uczestnicy udają się do miejsca odbywania się festiwalu filmowego, aby wziąć udział w imprezie kulturalnej. Festiwal filmowy, którego głównym celem są prezentacje i projekcje filmów wraz z imprezami mu towarzyszącymi jest osadzony w przestrzeni miasta, często usytuowanego w atrakcyjnych rejonach przyrodniczo-krajobrazowych. Lokalizacja festiwalu sprzyja zwiedzaniu określonych obiektów i uczestnictwu w wydarzeniach kulturalnych umiejscowionych w interesujących przestrzeniach urbanistycznych i krajobrazowych. W czasie trwania wydarzenia filmowego (festiwalu, przeglądu), uczestnicy mają możliwość kontaktu nie tylko z filmem i innymi wytworami kultury współczesnej, ale także poznają obiekty i miejsca stanowiące dziedzictwo kulturowe miasta, regionu i kraju. Turystyka kulturowa, zakładająca udział w festiwalu/przeglądzie filmowym często jest formą aktywnego spędzenia wakacji, których organizacja oparta jest na kontakcie z kulturą filmową.

Celem rozważań zawartych w artykule jest znalezienie odpowiedzi na pytanie jaką rolę odgrywają festiwale i tematyczne przeglądy filmowe w rozwoju turystyki kulturowej w sektorze turystyki kultury współczesnej i turystyki dziedzictwa kulturowego.

Według przyjętej tezy współczesne festiwale i przeglądy filmowe mogą stanowić cel turystyki kulturowej, zachęcać do aktywnego uczestnictwa w kulturze współczesnej i poznawania dziedzictwa kulturowego miasta, regionu i kraju. Rozpatrywana problematyka zostanie zilustrowana przykładem odbywającego się w Cieszynie i Czeskim Cieszynie Przeglądu Filmowego „Kino na Granicy”. Artykuł zawiera jedynie teoretyczne wprowadzenie do zagadnienia turystyki festiwalowo-filmowej, która stanowi obszar słabo zbadany i wymaga pogłębienia wiedzy nie tylko teoretycznej, ale przede wszystkim badań empirycznych. Wnioski z badań poszerzyłyby obecny stan wiedzy oraz pozwoliłyby na sformułowanie postulatów i rekomendacji do dalszych badań nad turystyką filmową.

Festiwal filmowy w przestrzeni kulturowej i społecznej

Wenecja, Cannes, Berlin, Londyn, Karlowe Wary, Locarno, Rotterdam, San Sebastian, Toronto, Sundance, San Francisco – kinomanom kojarzą się przede wszystkim z festiwalami filmowymi. Pierwszy z nich, odbył się 1932 roku w Wenecji i od tego czasu na całym świecie odbywa się mnóstwo mniej lub bardziej znanych i popularnych filmowych wydarzeń, przyciągających publiczność również ze względu na walory miejsca, w którym zostały usytuowane. 1 września 1939 roku do Cannes na Lazurowym Wybrzeżu przyjechali goście na pierwszy festiwal filmowy organizowany we Francji, który ze względu na wybuch wojny nie doszedł do skutku. Po zakończeniu wojny, w 1946 roku udało się go wznowić i uczynić z niego najślynniejszy z międzynarodowych filmowych festiwali, który corocznie odwiedza 30 tysięcy uczestników, głównie związanych z przemysłem rozrywkowym [Płażewski, 2013, s.14]. Wieloletni juror canneńskiego festiwalu i nestor polskiej krytyki filmowej Jerzy Płażewski jest przekonany o wyjątkowej roli festiwali filmowych w promowaniu arcydzieł, jego zdaniem „bez festiwali sztuka filmowa kształtowałaby się wolniej i oporniej” [Płażewski 2013, s.15].

Festiwale filmowe są areną międzynarodowej rywalizacji, gdzie jury ocenia i nagradza wcześniej wyselekcjonowane filmy. Nie wszystkie mają charakter konkursowy, wiele z nich, szczególnie tych peryferyjnych, ma kształt przeglądów czy retrospektyw filmowych, jednakże nie zawsze to rozgraniczenie jest uwzględnione w nazwie. Imprezy konkursowe mają przede wszystkim charakter promocyjny, z jednej strony komercyjny bo pozwalają filmom i ich twórcom zaistnieć na międzynarodowym rynku filmowym, ale także artystyczny, umożliwiający filmom wybitnym czy autotelicznym dystrybucję przez sieć kin studyjnych i art house'ów.

Festiwale stanowią miejsca, gdzie rodzą się lokalne, narodowe i ponadnarodowe kulturowe relacje pomiędzy ludźmi i ich działaniami. Ponadto są ważnymi centrami umożliwiającymi rozwój filmowej wiedzy i praktyki; to festiwale i ludzie je tworzący decydują o tym jakie filmy będzie oglądać publiczność, które będzie cenić lub lekceważyć. Refleksja dotycząca festiwali filmowych pozwala zrozumieć i poznać kulturę filmową, jej historyczny rozwój, twórców, estetykę filmów i poruszaną w nich tematykę. Wydarzenia te są częścią przestrzeni społecznej ale także ją tworzą, biorąc udział w globalnej dyskusji nad tożsamością mediów, wielokulturowością, tolerancją. Udział w festiwalach filmowych przyczynia się do rozwoju kompetencji społecznych i kulturowych uczestników, którzy partycypują w debacie na temat praw człowieka czy tożsamości seksualnej. Festiwale również celebrować „uświęcają” miejsca, w których się odbywają, miasta, regiony, kraje zazwyczaj wspierają ich organizację, promując się poprzez takie działania. Festiwalowe miasta stają się stolicami kulturalnymi i przyjmują markę wydarzenia (*brand-name*), co sprawia, że są z nim zazwyczaj utożsamiane. Na festiwalach rzadko pokazywane są filmowe hity, zamiast nich widzowie mają okazję oglądać filmy trudne, pobudzające do dyskusji, często ukazujące miejsca w których powstały z ich problemami i konfliktami społeczno-politycznymi.

Festiwale łączą to co w kinie należy do przeszłości z teraźniejszością oraz kreują jego przyszłość. Konstruują także swoisty dynamiczny system, gdzie kino jako istotna sfera kultury nieustannie dąży do redefiniowania swojego znaczenia i miejsca w najbliższym, lokalnym środowisku, w przestrzeni audiowizualnej oraz w kontekście socjoekonomicznym i politycznym [Wong, 2013, ss.1-2].

Dla wielu ludzi festiwale filmowe istnieją głównie za pośrednictwem mediów, zwłaszcza te najsłynniejsze odbywające się w Wenecji, Cannes, Berlinie, z których relacje pojawiają się w telewizji, prasie czy w Internecie, gdzie eksponuje się ich celebrycki charakter i międzynarodową rywalizację. Międzynarodowe imprezysą częścią przemysłu filmowego i skupiają ludzi należących do branży – selekcjonerów, krytyków, agentów sprzedaży, dystrybutorów i organizatorów innych, mniej spektakularnych filmowych wydarzeń. Zazwyczaj też rywalizują o najbardziej interesujące filmy, które świadczą o prestiżu imprezy, a obecność filmu na festiwalu sprzyja jego promocji oraz umożliwia sprzedaż. Wartości artystyczne są oczywiście ważne, ale „postrzeganie festiwalu jedynie w kategoriach świątyni sztuki, gdzie liczą się wyłącznie wartości estetyczne, jest równie naiwne jak twierdzenie przeciwstawne, iż decydują tylko mechanizmy społeczne” [Adamczyk 2013, s.26]. Wszystkie festiwale, międzynarodowe i lokalne mają dwa wymiary – artystyczny i ekonomiczny, np. dla filmów pochodzących z Europy Środkowo-Wschodniej jedyną szansą na zaistnienie w międzynarodowej dystrybucji jest festiwalowy sukces. Rywalizacja przebiega czasem w sposób drapieżny i bezwzględny dlatego wiele mniejszych peryferyjnych imprez nie bierze w niej udziału, zadawalając się projekcjami filmów starszych i archiwalnych. Tak rodzą się małe prowincjonalne przeglądy i retrospektywy filmowe, różniące się od czołowych imprez repertuarem i kontemplacyjną atmosferą, która przyciąga uczestników o określonych zainteresowaniach filmowych. Organizatorzy stają często przed niełatwym zadaniem skonstruowania takiego repertuaru, który zaspokoi zarówno ich aspiracje, jak i oczekiwania oraz upodobania publiczności. Wydawałoby się, że wielka liczba festiwali i przeglądów może powodować ich przesyt, ale nieustannie powstają nowe imprezy tematyczne kierowane do zróżnicowanej publiczności. Istnieją wydarzenia poświęcone kinematografiom narodowym, gatunkom filmowym, reżyserom, aktorom, światopoglądom, ideom, problemom społecznym etc.

Każdy festiwal lub sieć festiwali, poza prezentacją sztuki filmowej posiada jakiś dodatkowy cel, może to być chęć nawiązania międzynarodowych kontaktów, porozumienia społecznego, pogłębienie wiedzy na temat praw człowieka i mniejszości seksualnych, promowanie środowiskowych i regionalnych projektów. Tak określone cele nadają festiwalom swoistą specyfikę i tożsamość, a prezentowana w filmach problematyka jest pogłębiana w czasie festiwalowych spotkań autorskich, paneli dyskusyjnych oraz warsztatów. Problemy poruszane w festiwalowych filmach są dla uczestników okazją do pogłębionej refleksji, pretekstem do zadawania pytań oraz podjęcia dyskusji, jak również do zastanowienia się nad społeczną rolą filmu [Wong 2011, s.160].

Przykładem festiwalu w czasie którego poruszane są ważne społeczne sprawy jest odbywający się w Warszawie Międzynarodowy Festiwal Filmowy WATCH DOCS. Prawa Człowieka w Filmie. Narodził się on w 2001 roku jako program polskiej organizacji pozarządowej – Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Współorganizatorami festiwalu są Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski w Warszawie – interdyscyplinarny ośrodek kultury i sztuki o statusie Narodowej Instytucji Kultury oraz powołany w 2005 roku w celu wspierania filmu dokumentalnego, w szczególności społecznego dokumentu z Europy Wschodniej i Środkowej – Społeczny Instytut Filmowy⁷.

Od roku 2003 we współpracy z organizacjami pozarządowymi, ośrodkami akademickimi, teatrami, kinami i innymi instytucjami kultury – po warszawskim festiwalu organizowany jest Objazdowy Festiwal Filmowy WATCH DOCS.

⁷ www.watchdocs.pl/2014/a/organizatorzy-artykul-167-pl.html [dostęp dnia; 31.07.2014]

Prawa Człowieka w Filmie. Wydarzenie to jest jednym z najstarszych i największych festiwali filmów o prawach człowieka na świecie, dzięki objazdowej formule, co roku gromadzącym około 70 tys. widzów w Polsce. Współorganizatorzy festiwalu objazdowego w poszczególnych miastach dokonują selekcji filmów z repertuaru ostatniej edycji warszawskiego festiwalu oraz opracowują własny program imprez towarzyszących, są to zazwyczaj spotkania z ekspertami, dyskusje panelowe, fora organizacji pozarządowych, wystawy fotografii, koncerty oraz spektakle. Istotną kwestią dla wielu uczestników jest również bezpłatny wstęp na wszystkie projekcje filmowe i imprezy towarzyszące⁸.

Na stronie internetowej festiwalu w następujący sposób przedstawiona została jego idea: „Filmy nie obalają nieludzkich reżimów i rzadko bezpośrednio wpływają na bieg wypadków w życiu społeczeństw. Są jednak jednym z najpotężniejszych czynników kształtujących nasze wyobrażenia, poglądy i wrażliwość. Prawa człowieka również kształtują nasze poglądy, wrażliwość i wyobrażenia o tym, jak powinien wyglądać świat społeczny. Do pewnego stopnia – naszym zdaniem wciąż zbyt małego – kształtują też sam ten świat. W filmach przestają być tylko abstrakcyjną ideą. Bo korzystanie z tych praw, albo konfrontacja z ich naruszeniem to realne życie bohaterów naszych filmów. Są to przede wszystkim filmy dokumentalne. Mają walor świadectwa i unikalną siłę oddziaływania. Korzystamy z tej siły, bo chcielibyśmy, żeby nasi widzowie spojrzeli na otaczającą rzeczywistość – bliższą i dalszą – poprzez pryzmat praw człowieka. Żeby zobaczyli i odczuli w nich coś ważnego i wspólnego. Chodzi nam o świadomość, wiedzę i wrażliwość, a w konsekwencji – postawy. We współczesnym świecie, gdzie rządzi informacja i sposób, w jaki buduje się jej kontekst, mamy prawo wiedzieć. Mamy też prawo budować takie konteksty, jakie uważamy za istotne. Dla sztuki filmu dokumentalnego nie ma chyba bardziej naturalnego kontekstu niż debata, spotkanie i społeczne działanie, spod znaku organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Żeby się o tym przekonać, wystarczy przeczytać manifesty programowe klasyków gatunku czy wypowiedzi jego współczesnych wybitnych przedstawicieli. WATCH DOCS zapewnia ten kontekst łącząc najlepsze, najbardziej intrygujące dokumenty z dyskusją, w której biorą udział filmowcy i ich bohaterowie, działacze NGOs, eksperci, publicyści i politycy”⁹.

Objazdowa formuła imprezy wpisuje się w specyficzną formę turystyki filmowej, kiedy to nie uczestnicy podróżują do miejsca wydarzenia ale wydarzenie udaje się w podróż aby dotrzeć do jak największej liczby odbiorców. W 2013 roku od marca do grudnia festiwal odwiedził 29 miast w Polsce, gościł zarówno w dużych ośrodkach jak Kraków, Wrocław, Katowice, Szczecin oraz mniejszych miastach takich jak Tarnowskie Góry, Żywiec, Białystok, Cieszyn, Rzeszów, Płock i Chełm¹⁰.

Mapa polskich festiwali filmowych

Festiwale filmowe odbywające się w Polsce nie mają tak, jak wielkie światowe imprezy, wyraźnego charakteru ekonomiczno-dystrybucyjnego. Mimo, że wiele z nich ma w nazwie „międzynarodowy” dotyczy to raczej oferty programowej i zaproszonych twórców pochodzących z różnych krajów, niż ich znaczenia na międzynarodowym rynku dystrybucji kinowej i promocji filmów za pośrednictwem przyznanych nagród, które pozwalają filmom i ich twórcom zaistnieć w międzynarodowej dystrybucji. Wiele festiwali organizowanych w Polsce to imprezy z tradycjami, jedne prężnie się rozwijają, inne w ostatnich latach straciły na znaczeniu, jeszcze inne stają się coraz bardziej popularne, zyskując miano kultowych. Co roku odbywa się kilkadziesiąt przeglądów i festiwali filmów fabularnych

⁸ www.watchdocs.pl/2014/a/festiwal_objazdowy-artykul-6-pl.html [dostęp dnia; 31.07.2014]

⁹ www.watchdocs.pl/2014/a/idea-artykul-165-pl.html [dostęp dnia; 31.07.2014]

¹⁰ www.watchdocs.pl/2013/a/festiwal_objazdowy-artykul-6-pl.html [dostęp dnia; 31.07.2014]

i dokumentalnych, niezależnych i amatorskich, których nagromadzenie zauważyć można w okresie letnim¹¹. Organizatorzy starają się przyciągnąć publiczność przez atrakcyjną formułę spotkań z filmem. Niemal w każdym miesiącu można uczestniczyć w cyklicznym wydarzeniu filmowym kojarzonym z miejscowością w której się odbywa - na przykład w kwietniu w Cieszynie organizowany jest Przegląd Filmowy „Kino na Granicy”, w maju odbywa się Festiwal Filmów Kultowych w Katowicach, w czerwcu Krakowski Festiwal Filmowy.

Najbogatszą ofertę kinomani znajdują w wakacyjnych miesiącach – w lipcu i w sierpniu kiedy w Polsce ma miejsce kilkanaście filmowych wydarzeń, między innymi: Sopot Film Festiwal, Międzynarodowy Festiwal Filmowy „T-Mobile Nowe Horyzonty” we Wrocławiu, Lubuskie Lato Filmowe w Łagowie, „Wakacyjne Kadry” w Cieszynie. W sierpniu miłośnicy kina muszą wybrać pomiędzy Festiwalem Filmu i Sztuki Dwa Brzegi w Kazimierzu Dolnym i w Janowcu, Ińskim Latem Filmowym, Letnią Akademią Filmową w Zwierzyńcu a wyjazdem do Poznania na Festiwal Filmu i Muzyki „Transatlantyk”. Letnie festiwale są ważnym elementem wakacyjnej turystyki miejskiej, bowiem zazwyczaj w tym okresie można zaobserwować zamieranie życia kulturalnego w miastach, zawieszają swą działalność instytucje i ośrodki kultury, a teatry i sale koncertowe zazwyczaj w lipcu i w sierpniu są zamknięte.

Jesienną ofertę kulturalną otwiera we wrześniu Festiwal Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni, w październiku odbywa się Warszawski Międzynarodowy Festiwal Filmowy i Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Tofifest” w Toruniu, a w listopadzie Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych „Plus Camerimage” w Bydgoszczy oraz Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Etiuda i Anima” w Krakowie, natomiast w grudniu w Warszawie Międzynarodowy Festiwal Filmowy WATCH DOCS Prawa Człowieka w Filmie. Dwa ostatnie mają swą objazdową formułę – po zakończeniu głównego wydarzenia w wielu polskich miastach rozpoczyna się festiwal objazdowy, wybrane filmy udają się w podróż aby dotrzeć do miłośników kina animowanego czy dokumentalnego. Jest to sposób aby jesienno – zimowe imprezy mogły dotrzeć do szerszego grona odbiorców oraz wzbogacić festiwalową mapę Polski.

Zainteresowani uczestnictwem w wydarzeniach filmowych mogą kierować się nie tylko repertuarem i terminem imprezy, często związanym z okresem wakacyjnym, ale również miejscem, które chcą odwiedzić i poznać bliżej. Na festiwalowej mapie Polski [Wróblewska 2013, s.23] poza wymienionymi już imprezami odnaleźć można miejscowości niemal ze wszystkich rejonów kraju od północy (Kołobrzeg, Koszalin, Trójmiasto, Ryn, Białystok), przez zachód (Łagów, Nowa Sól, Lubomierz, Jelenia Góra), Polskę środkową (Łowicz, Łódź, Niepokalanów, Radom), rejony południowe (Kędzierzyn Koźle, Gliwice, Czechowice- Dziedzice, Zakopane, Nowy Sącz) i południowo – wschodnie (Sandomierz, Tarnów, Rzeszów). Miejsca te sytuują się na polskim szlaku turystyczno-filmowym, choć niektóre z nich do tej pory nie były kojarzonymi z turystycznym potencjałem, jednakże poprzez ofertę kulturalną (m.in. organizację festiwalu filmowego) stają się miejscami spotkań ludzi, którzy oczekują intelektualnych wrażeń oraz wypoczynku uzupełnionego o estetyczne doznania.

Atutem współczesnego kina i całej kultury filmowej stała się lokalność i „peryferyjność”, co przejawia się w niezliczonej ilości przeglądów i festiwali filmowych eksponujących aspekt regionalny nie tylko w zakresie tematyki filmowej, ale i przestrzeni ich organizacji. Festiwalowa mapa Polski, poza centrum i wielkimi miastami takimi jak Warszawa, Kraków, Wrocław, Gdynia, Poznań, obejmuje również regiony peryferyjne. Swoje festiwale i przeglądy mają między innymi takie niewielkie miasta jak: Łagów (Lubuskie Lato Filmów), Łowicz (Och! Film Festiwal), Września (Ogólnopolski Festiwal

¹¹ Letnie wydanie miesięcznika „Kino” skupia się na tematyce „ festiwalowego lata” i zawiera informacje o najważniejszych wydarzeniach oraz relacje z wybranych festiwali. Zob. „Kino” nr 7/8, 2014.

Sztuki Filmowej Prowincjonalia), Ryn (Mazurski Festiwal Filmowy), Nowy Sącz (Festiwal Filmów Dla Dzieci i Młodzieży „Kinojazda”), Zakopane (Spotkania z Filmem Górskim), Cieszyn (Przegląd Filmowy „Kino na Granicy”, „Wakacyjne Kadry”). Co roku, od kwietnia do listopada, obok czterdziestu głównych imprez odbywa się wiele małych przeglądów filmowych finansowanych z różnych źródeł: pieniędzy publicznych, prywatnych, państwowych, samorządowych.

Niejednorodność i wielobarwność kultury filmowej zależy w dużej mierze od lokalnej i narodowej specyfiki kina, co szczególnie podkreślane jest w ostatnich dwóch dekadach. W państwach Unii Europejskiej funkcjonują przepisy, które określają „narodowy” charakter filmu, co świadczy o tym, że mimo globalizacji i ekspansji nowych mediów kino nadal jest częścią dziedzictwa narodowego oraz jedną z najważniejszych sztuk w procesie kształtowania tożsamości narodowej. Dzisiaj już niemal we wszystkich państwach, istnieją rozbudowane systemy wspierania kinematografii narodowych, uwzględniające interesy kultur regionalnych [Miczka 2009, 23].

Przegląd Filmowy „Kino na Granicy” w Cieszynie i w Czeskim Cieszynie jako cel turystyki kulturowej

Przykładem regionalnego przeglądu filmowego, zarówno w znaczeniu proponowanego repertuaru filmowego, jak i miejsca w którym się odbywa, jest „Kino na Granicy” usytuowane w podzielonej graniczną Olzą Cieszynie i w Czeskim Cieszynie. Odbywający się od 1999 roku przegląd filmów czeskich, słowackich, polskich, a w ostatnich latach również węgierskich otrzymał w 2013 roku nagrodę Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej w kategorii Międzynarodowe Wydarzenie Filmowe.

„Kino na Granicy” jest imprezą kameralną bez festiwalowych konkursów, przyciąga wiernych, a także nowych uczestników, którzy spędzają długi majowy weekend w Cieszynie pochłonięci oglądaniem filmów. Wydarzenie zainicjowane przed laty przez Solidarność Polsko-Czesko-Słowacką dzisiaj ma już swoich stałych organizatorów z obu stron Olzy: Stowarzyszenie „Kultura na Granicy” i Občanské sdružení „EducationTalentCulture”. Obecnie „Kino na Granicy” jest częścią transgranicznego projektu w dziedzinie współpracy i wymiany kulturalnej. Projekt jest dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i wspierany przez Fundusz Wyszechradzki¹². Stałymi organizatorami przeglądu są jego dyrektor Jolanta Dygoś oraz dyrektorzy programowi i Maciej Gil i Martin Novosad.

W repertuarze przeglądu znaleźć można zarówno filmy najnowsze, zrealizowane w roku poprzedzającym imprezę, jak i retrospektywy twórców filmowych z Polski, Czech, Słowacji i Węgier. Z roku na rok organizatorzy przeglądu poszerzają ofertę filmową, również powiększa się liczba jego uczestników. W 16 edycji w 2014 roku wzięło udział ponad 1000 uczestników, w tym wielu twórców, dyplomatów, gości i wolontariuszy, a także około 70 dziennikarzy z Polski, Czech i Słowacji. Odbyły się projekcje 120 filmów, ponad 20 spotkań z zaproszonymi twórcami, kilkanaście prelekcji przed seansami, 3 wystawy, 2 promocje książek oraz 2 spotkania tematyczne. W kinie plenerowym, tym razem zlokalizowanym pod Wieżą Piastowską wyświetlono 5 filmów, po obu stronach Olzy odbyło się również 6 koncertów¹³.

Od początku istnienia przeglądu jego ideą jest potrzeba łamania granic pomiędzy miastami, narodami i ich mieszkańcami oraz wzajemne zbliżenie Polaków, Czechów i Słowaków poprzez kontakty kulturalne. Projekcje filmowe odbywają się w Cieszynie

¹² www.kinonagranicy.pl/index.php?lang=pl [dostęp dnia: 14.07.2014]

¹³ www.gazetacodzienna.pl/artykul/kultura/kino-na-granicy-magia-kina-i-cieszyna [dostęp dnia: 15.09.2014]

i w Czeskim Cieszynie w kinach, ośrodkach kultury oraz w plenerze. Polskie filmy publiczność ogląda zazwyczaj po czeskiej stronie miasta, a czeskie i słowackie w polskiej części podzielonego Cieszyna. Pozafilmowe wydarzenia jak koncerty, wystawy, spotkania i dyskusje również odbywają się po obu stronach Olzy i zbliżają do siebie ludzi, którzy mają okazję się poznać, dostrzec swe przywary oraz poczucie humoru, pozbyć się uprzedzeń wobec sąsiadów zza granicy. Tradycją stały się już plenerowe seanse filmowe nad graniczną rzeką, która kiedyś dzieliła miasto, a dzisiaj łączy je filmowym mostem. Ekran kinowy zwykle usytuowany jest na polskim brzegu rzeki a publiczność zajmuje jej przeciwną czeską stronę. Festiwalowi goście mają również możliwość zwiedzania zabytkowego Brackiego Browaru Zamkowego połączonego z degustacją piw warzonych w Cieszynie, co stanowi dodatkową atrakcję turystyczną „Kina na Granicy”.

Cieszyński przegląd filmowy przyciąga kameralną i przyjazną atmosferą oraz stwarza okazję do nawiązywania kontaktów osobistych ale także do współpracy na gruncie filmowym. Od kilku lat odbywa się przy jego okazji „Spotkanie na Granicy”, gromadzące producentów, dystrybutorów, dyrektorów festiwali i agentów sprzedaży z Czech, Polski, Węgier i Słowacji, którego celem jest prezentacja projektów umożliwiających współpracę, koprodukcję i rozwój przemysłu filmowego w Europie Środkowej.

Przeglądowi filmowemu towarzyszy organizowane w tym samym czasie inne wydarzenie kulturalne - Biennale w Cieszyńskiej Wenecji. Narodziło się ono w 2012 roku z inicjatywy wykładowców akademickich dwóch cieszyńskich wydziałów Uniwersytetu Śląskiego (Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji oraz Wydziału Artystycznego) i Fundacji Animacji Społeczno-Kulturalnej. Organizatorzy Biennale za główny cel przyjęli upowszechnianie kultury i sztuki poza centrami kulturalnymi i gospodarczymi. W wydarzeniu biorą udział przedstawiciele różnych państw (głównie z Polski, Czech i Słowacji) i środowisk twórczych, zarówno profesjonalni artyści, wykładowcy akademicy, studenci oraz osoby z niepełnosprawnością. Projekt obejmuje prezentacje sztuk wizualnych (malarstwa, rzeźby, grafiki, video performance) oraz muzycznych i poetyckich. Wystawy odbywają się w przestrzeni publicznej oraz w formalnych i nieformalnych przestrzeniach wystawienniczych¹⁴.

Biennale w Cieszyńskiej Wenecji niewątpliwie uatrakcyjniło przegląd filmowy „Kino na Granicy” oraz uzupełniło ofertę kulturalno-turystyczną miasta, a także zagospodarowało przestrzeń publiczną na potrzeby sztuk wizualnych, co stało się również okazją do debaty podczas towarzyszącej Biennale konferencji naukowej pt. *Sztuka w przestrzeni publicznej. Artystyczne wymiary wytwarzania kapitału społecznego i kulturowego*.

Nazwa imprezy nieprzypadkowo odwołuje się do Biennale Sztuki w Wenecji. Nad kanałem Olzy zwanym „Młynówka” rozciąga się niewielka ustronna dzielnica Cieszyna zwana Wenecją. Miejsce to jest związane z historią miasta; od XVI wieku wzdłuż potoku osiedlali się lokalni rzemieślnicy, był tutaj tartak, elektrownia i młyn, które obecnie podupadłe zostaną wkrótce poddane rewitalizacji. Przestrzeń cieszyńskiej Wenecji jest jednym z kilkadziesiątu miejsc prezentacji sztuki w trakcie Biennale. Na czas wydarzenia artyści zawłaszczają także inne zabytkowe przestrzenie miasta, wpisując swe prace zarówno w historyczne jak i industrialne budowle. Wystawy odbywają się między innymi na Wzgórzu Zamkowym w romańskiej rotundzie św. Mikołaja i gotyckiej Wieży Piastowskiej, w Muzeum Drukarstwa, Książnicy Cieszyńskiej, synagodze Schromre – Schabos usytuowanej w Czeskim Cieszynie. Wszystkie te obiekty leżą na historycznych szlakach turystycznych miasta: szlaku książąt cieszyńskich – Piastów i Habsburgów oraz szlaku zabytków żydowskich. Podążając szlakiem Via Sacra uczestnicy przeglądu filmowego i biennale mogą również zwiedzać liczne kościoły i klasztory znajdujące się na terenie Cieszyna i Czeskiego Cieszyna.

Jako, że oba wydarzenia kulturalne mają miejsce na przełomie kwietnia i maja (w tzw. majowy „długi weekend”) to coś dla siebie znajdują w Cieszynie także miłośnicy przyrody.

¹⁴ www.biennale.cieszyn.pl/biennale/ [dostęp dnia: 15.07.2014]

Miasto położone w powiecie cieszyńskim u stóp polskich i czeskich Beskidów jest wyjątkowo atrakcyjne krajobrazowo i przyrodniczo¹⁵. Spacerując trasą śródmiejską (Via Natura) można zaobserwować przyrodnicze atrakcje i uroki miasta. Panorama rozciągająca się z Wieży Piastowskiej, parki oraz niewielkie zachowane na terenie miasta kompleksy i rezerваты leśne, rekreacyjno-spacerowe tereny zielone nad Olzą, jak również stanowiska endemicznej cieszyńki wiosennej i szlak kwitnących magnolii stanowią przyrodnicze dopełnienie kulturalnej uczy w Cieszynie.

Walory Cieszyna jako atrakcyjnego kulturowo i turystycznie miasta zostały zauważone nie tylko przez lokalnych animatorów kultury. Obecnie miasto kojarzy się przede wszystkim z Przeglądem Filmowym „Kino na Granicy”, ale w 2002 i w 2003 roku odbyły się w mieście dwie edycje Festiwalu Filmowego Nowe Horyzonty organizowane przez ówczesną firmę dystrybucyjną Gutek Film we współpracy z miastem, Instytucją Filmową Silesia Film oraz Uniwersytetem Śląskim. W miejsce pustki po przeniesionym do Wrocławia festiwalu Nowe Horyzonty (po pozyskaniu sponsora strategicznego zmieniono jego nazwę na Era Nowe Horyzonty, a następnie T- Mobile Nowe Horyzonty), w 2005 roku utworzono Festiwal Filmowy „Wakacyjne kadry”, organizowany na początku lipca. Podobnie jak „Kinu na Granicy”, „Wakacyjnym Kadrom” towarzyszy inne wydarzenie artystyczne – Festiwal Europejskich Szkół Artystycznych i Twórczości „Kręgi Sztuki”, który po kilku latach istnienia pochłonął festiwal filmowy.

Program połączonej imprezy obejmuje zarówno bogaty repertuar filmowy, jak i koncerty, warsztaty, spektakle teatralne, wystawy, wykłady, panele dyskusyjne, spotkania. Ewentementem jest wolny, bezpłatny udział we wszystkich festiwalowych wydarzeniach. Głównymi organizatorami imprezy są: Fundacja Kręgi Sztuki, Miasto Cieszyn, Cieszyński Ośrodek Kultury i Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Uniwersytet Śląski (Instytut Sztuki w Cieszynie). Projekt jest dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także współfinansowany przez Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu Forum polsko - czeskie 2014: wspieranie rozwoju stosunków polsko-czeskich 2014¹⁶.

Podzielony pomiędzy dwa kraje Cieszyn to miasto o bogatej i burzliwej przeszłości, gdzie ciągle żywe jest kultywowanie tradycji Śląska Cieszyńskiego; miasto atrakcyjnie położone, pełne zabytkowych obiektów i urokliwych zakamarków, zwane miastem szkół i kościołów. Wydaje się być idealnym celem turystyki miejskiej, a dodatkowo przez umiejscowienie w nim filmowych oraz kulturalnych wydarzeń miastem, które odwiedzić powinien każdy kulturowy turysta.

¹⁵ Położenie fizycznogeograficzne miasta i powiatu: „Powiat Cieszyński leży w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, między doliną Olzy na zachodzie, doliną Białej i doliną Soły na wschodzie, wsią Jaworzynka na południu i jeziorem Goczałkowickim na północy. Obejmuje obszar Beskidu Śląskiego, Pogórza Cieszyńskiego oraz kotlin: Ostrawskiej i Oświęcimskiej. Granica powiatu od strony południowej i zachodniej pokrywa się z granicą państwa. W skład powiatu wchodzi gminy tj.: Brenna, Golezów, Ustroń, Wisła, Istebna –będące znanymi ośrodkami turystycznymi, gminy o charakterze rolniczym - Dębowiec, Hażlach, Strumień, Chybie, Zebrzydowice oraz gminy będące ośrodkami przemysłowo-handlowymi i kulturalnymi regionu – Cieszyn i Skoczów. Powiat zajmuje środkową i zachodnią część Pogórza Śląskiego oraz Beskid Śląski. Północna część powiatu to Kotlina Oświęcimska. Geograficznie powiat cieszyński podzielony jest na dwie części rozdzielone drogą krajową numer 1. Zgodnie z podziałem geofizycznym północna część powiatu cieszyńskiego leży w obrębie Kotliny Oświęcimskiej, rozdzielającej obszar Beskidów i Pogórza Śląskiego od Wyżyny Śląskiej i Krakowskiej (...) Południowa część powiatu położona jest w obrębie mezoregionu Beskid Śląski, wchodzącego w skład makroregionu Beskidy Zachodnie. Teren ten geologicznie przynależy do Wewnętrznych Karpat Fliszowych, zlokalizowany w obrębie jednostki strukturalnej zwanej Płaszczowiną Śląską z pasmami Beskidu Śląskiego”. Zob. *Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Cieszyńskiego do roku 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019*, Starostwo Powiatowe w Cieszynie, Cieszyn 2012, s.5-6.

www.bip.powiat.cieszyn.pl/pliki/zalaczniki/34550501352b00_aktualizacja programu ochrony środowiska dla powiatu cieszyńskiego do roku 2015.pdf [dostęp dnia: 17.07.2014]

¹⁶ www.wakacyjnekadry.pl/?o=wakacyjnych-kadrach,1 [dostęp dnia 17.07.2014]

Zakończenie

Rozważania zawarte w artykule dotyczyły roli i znaczenia festiwali i przeglądów filmowych w rozwoju turystyki kulturowej w sektorze turystyki kultury współczesnej i turystyki dziedzictwa kulturowego. Temat ten został zilustrowany przykładem Przeglądu Filmowego „Kino na Granicy”, który odbywa się w Cieszynie i w Czeskim Cieszynie. Przyjęta na wstępie teza zakładała, że współczesne festiwale i przeglądy filmowe mogą stanowić cel turystyki kulturowej, pozwalają na aktywne uczestnictwo w kulturze współczesnej i poznawanie dziedzictwa kulturowego miasta, regionu oraz kraju.

Przyglądając się zjawisku turystyki kulturowej w zakresie uczestnictwa w festiwalach filmowych (lub krócej turystyki festiwalowo-filmowej) pod kątem jej roli w rozwoju turystyki kulturowej na obszarze miejskim można stwierdzić, że sprzyja ona rozwojowi miejskiej turystyki kulturowej w Polsce w okresie letnim. Turystyka festiwalowo-filmowa stanowi ważny bodziec dla rozwoju letniej turystyki miejskiej i pozwala uniknąć sytuacji kiedy miasta zamieniają się w „kulturalne pustynie” [Buczkowska, 2008, s. 85] ze względu na zamykanie instytucji kultury i innych miejsc kultury (teatrów, sal koncertowych) na okres wakacyjny. Letnie festiwale i przeglądy filmowe ożywiają miasta, instytucje kultury i inne przestrzenie, w których są organizowane, zmuszają lokalne i regionalne środowiska do działania i do podejmowania wyzwań organizacyjnych. Dla miłośników kina i filmu, którzy spędzają najczęściej wolny czas przed ekranami projekcyjnymi festiwale są okazją do podjęcia podróży i zainteresowania się turystyką miejską, natomiast dla zapalonych turystów (turystów kulturowych, miejskich) stanowią możliwość poszerzenia horyzontów, zdobycia nowych doświadczeń kulturowych i filmowych, zarówno w obszarze kultury współczesnej, jak i tych należących do dziedzictwa kulturowego.

Festiwale oraz przeglądy filmowe wpisują się w szereg innych działań o charakterze promocyjnym oraz wizerunkowym podejmowanych na terenie miasta. Zwykle towarzyszy im medialna kampania promocyjna, która zapewnia nie tylko nagłośnienie i reklamę wydarzenia, ale także przyczynia się do ukonstytuowania marki festiwalu, a co za tym idzie marki miasta – organizatora (*place branding, city branding*).

Festiwale filmowe zapewniają uczestnikom bogatą i różnorodną ofertę kulturalną – projekcje filmów współczesnych oraz archiwalnych, koncerty muzyczne, wystawy sztuki, spektakle teatralne, spotkania autorskie, panele dyskusyjne, warsztaty. Filmowemu i miejskiemu świętu często towarzyszą inne satelitarne wydarzenia i imprezy kulturalne. W czasie festiwalu miasto staje się przestrzenią publiczną zawłaszczoną przez kulturę i sprawy społeczne poruszane w trakcie paneli dyskusyjnych, konferencji i spotkań nieformalnych. Miasta usytuowane na polskim szlaku festiwalowo-filmowym poprzez swą lokalizację, historię, architekturę oraz walory krajobrazowo-przyrodnicze stanowią dodatkowy atrakcyjny cel turystyczny, dla niektórych festiwalowych podróżników być może nawet nadrzędny.

Rozpatrywanie zagadnienia nie wyczerpują podjętego tematu, stanowią zaledwie przyczynek do dalszych badań, przede wszystkim empirycznych, które wydają się być niezbędne i pilne. Festiwale filmowe to temat słabo opracowany w polskim piśmiennictwie, zarówno filmoznawczym, kulturoznawczym, jak i turystyczno-kulturowym, konieczne wydaje się zatem wypełnienie tej luki.

Bibliografia:

- Adamczyk M., 2013, *Poker czy msza? O festiwalu filmowym jako instytucji społecznej*, „Ekran” nr 3-4 (13-14).
- Buczowska K., 2008, *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, Poznań.
- Czerniawska O., 2007, *Szkice z andragogiki i gerontologii*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, Łódź.
- Filiciak M. 2013, *Media, wersja beta. Film i telewizja w czasach gier komputerowych i Internetu*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk.
- Konieczna E., Dziadzia B., 2004, *Horyzonty kultury filmowej. O uwarunkowaniach uczestnictwa w kulturze filmowej na przykładzie festiwalu filmowego ERA NOWE*
- HORYZONTY*, Uniwersytet Śląski Filia w Cieszynie, Cieszyn.
- Miczka T., 2009, *Raport o stanie polskiej kinematografii. Raport o Stanie Kultury*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008, *Turystyka kulturowa. Fenomen. Potencjał. Perspektywy. Podręcznik akademicki*, GWSHHM Milenium, Gniezno.
- Plaźewski J., 2013, *W bunkrze na lazurowym brzegu*, „EKRANY”, nr 3-4.
- Stasiak A., 2009, *Turystyka literacka i filmowa*. W : *Współczesne formy turystyki kulturowej*. Red. K. Buczowska i A. M. von Rohrscheidt, Poznań.
- Wong H. Cindy, 2011, *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen*, Rutgers University Press, Piscataway.
- Wróblewska A., 2012, *Raport o festiwalach filmowych*, „Magazyn Filmowy SPF”, nr 22, zima.

Źródła internetowe:

- www.polska.pl/miedzynarodowe,festiwale,filmowe,w,polsce,7837.html [dostęp dnia: 14.07.2014].
- www.pisf.pl/files/dokumenty/rozne/mapa_2014_export_4.pdf [dostęp dnia: 14.07.2014]
- www.kinonagranicy.pl/index.php?lang=pl [dostęp dnia: 14.07.2014]
- www.biennale.cieszyn.pl/biennale/ [dostęp dnia: 15.07.2014]
- www.bip.powiat.cieszyn.pl/pliki/zalaczniki/34550501352b00_aktualizacja programu ochrony środowiska dla powiatu cieszyńskiego do roku 2015.pdf [dostęp dnia: 17.07.2014]
- www.wakacyjnepodroze.pl/?o=wakacyjnych-kadrach,1 [dostęp dnia: 17.07.2014]
- www.watchdocs.pl/2014/a/organizatorzy-artykul-167-pl.html [dostęp dnia: 31.07.2014]
- www.watchdocs.pl/2014/a/festiwal_objazdowy-artykul-6-pl.html [dostęp dnia: 31.07.2014]
- www.watchdocs.pl/2014/a/idea-artykul-165-pl.html [dostęp dnia: 31.07.2014]

Film Festivals and Reviews of Film as a Destination of Cultural Tourism

Key words: film festival, cultural tourism, film festival tourism

Abstract

The main aim of this article is recognition and description the role of film festivals and film reviews in the development of cultural tourism in the field of arts tourism and heritage tourism. The research focused on film festivals as a form of cultural tourism and as one of the forms of event tourism. Quality research carried out among the social and cultural meanings of film festivals. A lot of Polish film festivals are situated in cities rich in history, architecture and cultural heritage, therefore they are an attractive destination of cultural tourism. During film festivals and film reviews viewers participate in the films showing and they are watching other objects of modern culture and objects of cultural and natural heritage of a city, region and country. The presentation of research results is preceded by Review of Film “Cinema on The Border” in Cieszyn and in Český Těšín.